

Catadau i Llombai, altres tants castells en temps dels moros; i com que llavors també degué haver-n'hi a Carlet i a Alfarb, es va posar el nom en plural: vall dels *Alcalans*; ar. *qal'a* «château, citadelle, forteresse» Dozy II, 396 b); com a plural de *qal'a*, el nostre *RMa* dóna *qal'ât* («castrum» 284) en lletres aràbigues, que no ens ensenya la pronúncia en l'àrab vulgar valencià, però en el de Granada era *calaít*, que *PAlc* (411b36) consigna com a qualificatiu d'una mena de fortes tenalles (*zeuğ calaít*), amb natural aplicació metafòrica (diríem 'tenalles de fortalesa'); com que *â* sonava *é* en hispanoàrab en general, i també en el de València, si bé en el tardà de Granada havia arribat a *í*, hem de suposar que com a nom dels Alcalans es digués *kalaét* en boca dels moriscos carletins: d'on ¹⁵ tal com *arrael* > *arrel*, *beneet* (BENEDICTU) > *Benet*, *deia* > *dia*, *veent* > *vent*, tindríem **Calet*.

La *-r-* s'hi afegiria per alguna contaminació. Si el llinatge dels seus senyors creats Comtes de Carlet el 1604, però que ja el posseïen de moltes generacions ²⁰ (*Gonçalo de Castellví* el 1375), hi hagués tingut ja alguna intervenció des del temps de la conquesta, podríem imaginar que ho pronunciessin **Carlet* per influència del nom dels senyors: però ni així fóra raó acceptable puix que ja consta amb *r* en les donacions ²⁵ de 1238.

Havent demostrat (supra) que el nom del poble *Carles* tortosí i del *Benicarló* del Maestrat vénen del pre-romà *KASTLO-*, d'on el bètic *CASTULO* (i avui *Caz-lona*, i *Cazorla*) es pot imaginar que n'hi hagués altres aparicions a les terres del Xúquer, amb el mateix canvi de *SL* en *rl* que en aquells; car hi ha una «cova de *kárles*» damunt d'Antella (xxxI, 131.11) amb rastres d'habitació antiga, com tantes de temps moriscos. ³⁵ ¿Altre nom semblant a prop de *Carlet*? No se sap el nom vell de la gran cova, que conec per *SSiv.*, situada sobre Carlet, només es veu per la seva descripció que és gran i habitada des de temps remots: «en la montaña llamada de *Matamón* en cuya cima se construyó la ermita de Santa Bárbara, existe la caverna --- donde se han encontrado cráneos humanos, astas de ciervo, armas de pedernal, cerámica tosca y otros objetos que denotan la larga permanencia del hombre ---».

¿Hauria dut també, la caverna, el nom aquell pre-romà de *KASTLO-* o un derivat? No convenç gaire suggerir-ho, perquè no veiem terminacions en la toponímia ibèrica o hispano-romana, pròpies per explicar la terminació *-et* (apel·lar a *Edeta* o *Cynetes* resta suport ⁵⁰ massa rar i vague, pitjor *Toletum*, *Saguntum*, *Basti...*; *-ATE* és cosa de Gàl·lia o Itàlia, no d'Hispania).

Més versemblant que aquesta caverna dugués el nom *gar* que és el nom comú de 'cova' en àrab i en la nostra toponímia aràbiga, formant-hi algun compost ⁵⁵ versemblant en boca dels moros. 'Home mort' o 'moment' en àrab és *mā'it* o *māyyit* (*RMa*, 482.10); i com a «genericum» *mā'it*: a davant i sona è: *ġār meit* 'cova d'homes morts, de cadàvers', fóra àrab corrent, com a nom de la caverna del *Matamón*.¹ O bé *ġār lāzi* que ⁶⁰

seria cova flamejant, cova d'infern, amb un mot menys general en àrab, però que no deixa de figurar en el nostre *RMa*: «*lāzā*: infernus» (pp. 172 i 428); i recordem que el *z* aràbic es confonia a Espanya amb *d* (així ho fa sempre *PAlc*) i davant *-i* o *-a* la *a* sonaria *e*.

En conclusió és probable que el nom de *Carlet* resulti de l'àr. vg. valencià *qal'aeit* 'Alcalans' reduït a **Calet* i contaminat per la *r*, del nom de la caverna del *Matamón*, sigui que els moros l'anomenaven *ġar-ledi* (V. la nota) o *gar-al-meit*.

¹ Se m'acut si el nom del *Matamón* mateix (sense explicació planera en català) pot ser també un mot aràbic disfressat al·lusi a aqueixos cossos morts: de la mateixa arrel aràbiga ve *mutamāyuit* traduït «moribundus» pel glossari (de Leyden) arabo-portuguès (del S. xi), *ya^omal mayatá* «esmortiment facit» en *RMa* (Dozy II, 623a), i Djamal-ed-din al-Uarrāq contava que els *rūm* 'els cristians' [vol dir mossàrabs?] fan que els gossos flairin un cos *mutamāyuit* «qui semble être mort» per saber si ho és de debò. (Dozy 396a). ¿Practicaren això els moros o mossàrabs carletins en aqueixa caverna? Com que en hispano-àrab *Ma-* i *Mu-* estaven confosos: potser *Matamāt* > *Matamont* per adaptació a *mont*? El nom del *matamón* jo també (no sols *SSiv.*) el vaig recollir en l'enq. de Catadau (xxx, 167.20), i en les formes *matamón* o *matamóns*, per al te. de Tous (xxxI, 122.21): tot deu ser el mateix: perquè aqueixa muntanya té vessants cap a tots tres pobles. Si les ossades de la caverna del *Matamón* eren d'enterraments prehistòrics (com es dedueix de l'explicació de *SSiv.*) es compendria que els moros l'anomenessin *ġār lāzi* (= *ġarledí*) 'cova infernal' com a cosa de gent no mahometana.

CARLIT

Nom dels grans rasos deserts, i del planell lacustre de la Solana de Cerdanya, que va aixecant-se més i més des d'Angostrina vers la carena d'una altíssima serra, fins a culminar en el Pic més alt dels Pirineus orientals, 2933 alt.

⁴⁵ PRON. MOD.: Oït *kərlit* a Puigcerdà, 1922 i ss.; a Portè i Angostrina, i als pastors mateixos quan vaig davallar del cim, el 1933; a Portè, La Llaguna i altres pobles de l'alta Cerdanya, el 1959. Aquest any m'explicaven els de Portè, pujant-hi des de Lanós, que per a ells *Carlit* no és el nom d'un puig sinó de la gran partida deserta, i com a màxim també el gran massís de canals que s'hi va enlairant més enllà de la «bressola de la *Coma d'Orlú*» (xxIII, 88.25). Mirant des de Càldegues al que m'anomenaven «el Desert de *Carlit*» li observava una extensió amplíssima, des de damunt de Dorres i Angostrina fins als alts damunt Font-romeu; a La Llaguna detallaven: *əl řázuz də kərlit*, degradant-se fins al N. de Font-romeu, i *əl kərlit* per al punt més alt (xxVI, 22.10, 22.11); l'inf. de Dorres, mirant-ho des de dalt de la Tossa de Nambet, no volia